

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՔ ԵՍԱՅԻ ՆՉԵՑԻՈՅ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ս. Յ. Զեռագրատան մէջ կը գտնուին Եսայի Նչեցոյ Քերականութեան քանի մը ձեռագիրներ: Հոս մասնաւորաբար նկատի պիտի առնենք անոնցմէ երեք հատին յիշատակարանները, որոնք նոյն միջազայրէն կը յառաջագային միաժամանակ: Այդ ձեռագիրներն են.

Ա. — Թիւ 1145, բոլորգիր, որուն վերջը (էջ 296) կը գտնուի հետեւեալ համառօտ յիշատակարանը. «Փառք անպարագիծ էին, այնմ որ ոչ էն հետազաւտի: Գոհութիւն անգընին գոյին, որ է բան կնիք և սահման էին: Փառատութիւն անպարմանայի սեռին, որ է հոգի համագոյ էին և փառակից բանին, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն»:

Յամի հազարորդի վաթսներորդի երրորդի [= 1614] գրեցաւ տառս Քերականութեան, ի խնդրոյ որբազան հայրապետին և աստուածաբան վարդապետին Յոհաննիս յուրհայեցոյ, ի մեծին յնասայ Քերականութեան հաւաքողի, յաւրինակէ նորին, որ վասն իւր էր գրեալ, և սա ի նոյն աւրինակէ գրեցաւ ձեռամբ նուաճառ Յովանէս գրչի Համիթացոյ: Որք աւգաթիք ի սմանէ յիշէք զմեզ յաղօթն ձեր և դուք յիշեալ լիջիք ի Քրիստոսէ Աստուծոյ, որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն»:

Բ. — Թիւ 1468, նոտրագիր, որ ունի երկու յիշատակարան, առաջինը ոտանաւոր.

«Ով իմաստունք խնդրողք բանի,
և փափաքողք այսմ արուեստի,
յորժամ կարդայք զբանս հոգեւի,
որ Քերական սա անուանի,
զոր սահմանեալ մեծին Դաւթի՝
քաջ և անյաղթ հրեւտորի,
մեկնեալ բարունն այն Եսայի,
ի վարժումն գրոցս իմաստասիրի:
Արդ յիշեցէք սիրով սրտի,

զաւրինակողս այսմ տառի,

Թովմաս որ եմ մեղօք ըզոգորմի» (էջ [296]).

Այս յիշատակարանին վերջին մասը կրեւատուած է: Այդ իրողութիւնը յստակ կ'ենրենի երբ ասիկա քաղղատենք Թ. 2391 ձեռագրի յիշատակարանին հետ որ աղերսակից է ասոր:

Երկրորդ յիշատակարանն է. «Զմեղսամած ծրոցս յիշել աղաչեմ զհանդիպողքդ և Աստուած զձեզ յիշէ յիւր արքայութիւնն: ԹԿԳ [= 1614] ամին գրեցաւ ի Տիգրանակերտս քաղաքիս» (էջ 310):

Գ. — Թիւ 2391, նոտրագիր, դարձեալ ոտանաւոր.

«Ով իմաստունք խնդրողք բանի,
և փափաքողք այսմ արուեստի,
յորժամ կարդայք զբանս հոգեւի,
որ Քերական սա անուանի,
զոր սահմանեալ մեծին Դաւթի,
քաջ և անյաղթ հրեւտորի,
մեկնեալ բարունն այն Եսայի,
ի վարժումն գրոցս իմաստասիրի:
Արդ յիշեցէք սիրով սրտի,
զաւրինակողս այսմ տառի,
զԳրիգորս որ եմ մեղօք իլի,
միայն ասացէք ըզոգորմի.
Տէրն յիշողացդ ոգորմեսցի,
փառք Աստուծոյ անլուելի:
Գրեցաւ ԹԿԳ [= 1614] թուի,

ի վայելումն տէր Յովանէսի՞ ամէն»
(էջ 292):

Ինչպէս գիտեմ տուինք վերը, Թիւ 1468 և 2391 ձեռագիրներուն յիշատակարանները աղերսակից են իրարու: Աւելցնենք նաև որ երկու ձեռագիրները ունին գրեթէ նոյն պարունակութիւնը, առաւելապէս քերականական երկերէ քաղկացած:

Ժէ. դարու սկիզբը Տիգրանակերտի կամ Ամիգի մէջ գոյութիւն ունէր կարեւոր դասատուն մը ուր կը դասաւանդէին ժամանակին գիտուն վարդապետները, ինչպէս Ղուկաս Կեղեցի (+ 1601), Սրապիոն Ուրհայեցի (+ 1606), Բարսեղ Մարմանցի (+ 1640?), և այլն: Այդ դպրոցին երեւելի սաներէն էր Թ. 1145 ձեռագրի տէրը՝ Յովհաննէս Վրդ. Ուրհայեցի, Սրապիոնի աշա-

կերպը և Մարմանցիի աշակերտակիցը, որ հաջորդելու անհաջողորդ Ուրֆայի, և ծանոթ էր իբրև քաջահմուտ աստեղարաչխութեան և համարողական արուեստին (Դարբնեցի, 1896, էջ 11): Այդ դաստատան մէջ ուրեմն իբրև քերականութեան դասագիրք կը գործածուէր Եսայի Նշեցիի երկը:

Ղուկաս Կեղեցիի դասակից Կարկասեցի Պետրոս վարդապետի աշակերտներէն Կարապետ Վրդ. Թխլաւանցի իր ուսուցչին մահուան առթիւ (1608) յօրինած է ողբական ներքող մը, ուր կը հանդիպենք սատողերուն. «Այլ ո՞վ մեկնէ մեզ զբան կոյր Հոմերոսին, իբրև զմեծն Եսային» (Կիւլէ-սէրեան, Պատմ. Կթղ. Կիլիկիոյ, էջ 276):

Այս խօսքով Թխլաւանցին չ'ուզեր բնիկ թէ իրենք Հոմերոսը կը սերտէին քերթողութեան համար — ինչպէս կարծողներ եղած են — այլ թէ Եսայի Նշեցիի Քերականութեան Մեկնութիւնը կ'աւանդուէր իրենց, ուր կարգ մը բացատրութիւններ ալ կը արուին հոմերական տաղաչափութեան մասին:

Եսայի Նշեցիի Քերականութեան աւելի հին կամ նորագոյն ուրիշ ձեռագիրներ ես կը գտնուին Ս. Յ. Չեռագրատան մէջ, որոնց վրայ անդրադարձումներ կատարելը տակաջն դուրս կը մնայ այս յօդուածի սահմաններէն:

Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԶԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

(FREE LIBRARY, PHILA. PA., U. S. A.)

Ս.

ԶԵՌԱԳԻՐ ԹԻԻ 123 — «ՅՍՈՒՍ ՈՐԴԻ»

Զեռագիրս կը բովանդակէ Ս. Ներսէս Ծնորդալի Հայրապետի (1166-1173) ծանօթ երկը՝ «ՅՍՈՒՍ ՈՐԴԻ»:

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ. —

Թուղբի 260, որոնցմէ դատարկ են 1-2 և 256րդ թերթերը: Պահպանակի՝ մագաղթեայ. սկիզբը 2 թերթ և վերջաւորութեան 1 թերթ: Մեծութիւն՝ 14.7 × 11.2 × 5.9 սմ., 23 տող իւրաքանչիւր էջի վրայ: Նիւր՝ մագաղաթ. ողորկ: Գրութիւն՝ բոլորգիր. վերնագիրները գրուած կարմիրով և նաև լուսանցքներուն մէջ համառօտագրուած: Կողմ՝ տախտակեայ կաշեպատ, կնքուած բիւզանդական զարդերով: Գրիչ՝ Կարապետ Երէց: Ստացուլ՝ Տէր Յոսանէս և Տէր Յովսէփ: Թուական՝ ԶՀ հայոց, Յունիսի 9. 977 + 551 = 1528 Յ. Ք.: Տեղի՝ «Ի յանապատս սբ Խաչիկ հօր և սբ Վարդանացն նշխարաց որ աստ եղեալ են ի պարծանք և ի պահպանութիւն դաւառիս Համաթինոյ»: Մանրակարգ՝ թուղթ 3ա, 63ա, 107բ կը պարունակեն գունաւոր նկարներ (կարմիր, կապոյտ, կանաչ): Յիւսակարգ՝ 3 հատ, թերթք 60-62, 250-251: Մանրութիւն. սկիզբի կողքի ներքնամասին կայ Henry Whiteի պատկանած ըլլալու պիտակ մը: Կայ նաև արձանագրութիւն մը ըստ որում Զեռագիրս John Frederick Lewisի կողմէ Զեռագրատան նուիրուած է 1937ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻԻՆ. —

Ա) «Տեառն Ներսիսի նուէր մաղթանաց. ներշափական տաղիւ տվողին բանից. ըղձունն աղաւթից ներանձնական հոգոց: Զարթուցիւց մտաւք ի թմբութենէ կրից, յիշատակաւ անցելունն իրի ներկայի և ապագայի: Եղբորմա հեծութեան սրտի. խաւսք ընդ աստուծոյ» (Թուղթք 1-60):